

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: [Autobiography – recenzja]

Author: Paweł Jędrzejko

Citation style: Jędrzejko Paweł. (2005). [Autobiography – recenzja].
„Er(r)go” (Nr 10, z. 1, 2005, s. 211-213)

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

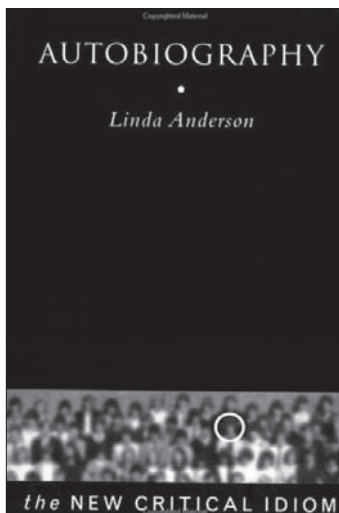
UNIwersytet ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Linda Anderson, *Autobiography*. London and New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2001 (155 stron). Publikacja anglojęzyczna, w oprawie broszurowej.

Linda Anderson, autorka pierwszej z omawianych tutaj pozycji, jest wykładowcą współczesnej literatury angielskiej i amerykańskiej na Uniwersytecie w Newcastle upon Tyne. Wśród jej najnowszych publikacji znajdują się pozycje stanowiące zapis jej naukowej refleksji nad problematyką tożsamości w kontekście biografii, takie jak *Women and Autobiography in the Twentieth Century* (*Kobiety a autobiografia w dwudziestym wieku*), czy *Women's Lives/Women's Times* (*Kobiece żywoty/kobiece czasy*), które – jak się wydaje – stanowią intelektualny fundament *Autobiografii*.

Książka Anderson oferuje czytelnikowi obszerne, wieloaspektowe wprowadzenie do problematyki zdefiniowanej tytułem. Wstępna nota, poprzedzająca stronę tytułową, celnie podkreśla jej specyfikę:

W swych badaniach nad historycznymi tradycjami tego gatunku, Linda Anderson poddaje analizie szerokie spektrum kanonicznych i niekanonicznych tekstów, zwracając szczególną uwagę na dwudziestowieczne pisarstwo kobiece, literaturę pisarzy etnicznych o korzeniach afrykańskich oraz dzieła innych twórców literatur postkolonialnych. Autorka bada założenia ideologiczne tkwiące u podłoża literatury autobiograficznej, rozpatrując je w świetle najnowszych osiągnięć krytyki feministycznej, psychoanalitycznej i poststrukturalnej. Stanowiąc obszerne wprowadzenie do problematyki związanej z formą i wielorakimi zastosowaniami tego gatunku, *Autobiografia* podnosi także zasadnicze kwestie tożsamości, jaźni, języka i pisma, których sens stanowi o istocie badań pokrewnych. Ten wieloaspektowy i wymagający przewodnik stanowi więc idealny punkt wyjścia dla wszystkich czytelników zainteresowanych autobiografią.

Trudno się z takim stanowiskiem nie zgodzić. Składająca się z obszernego wstępu, czterech rozdziałów, słowniczka używanych pojęć, bibliografii i indeksu *Autobiografia* istotnie oferuje czytelnikowi łatwy dostęp do zgromadzonych w jednym miejscu podstawowych informacji o tym, co dotąd pisano na temat biografii jako *pojęcia* i jako *gatunku* wypowiedzi literackiej, jak tego terminu używano, jak go rozumiano, jakiego typu problemy wiązały się z zastosowaniem tego pojęcia w przeszłości, czy w końcu także jaki jest status biografii dziś.

Naukowe zainteresowania autorki nie pozostają bez związku z metodologiczną orientacją omawianej pozycji – która to „oczywistość” stanowi szczególną jej zaletę. Linda Anderson, z całą świadomością dyskursywnego charakteru wszelkich naukowych wypowiedzi, odrzuca „autorytatywność” cechującą teksty o „słownikowym” charakterze. Autorka nie pozostawia zresztą czytelnikom wątpliwości ani co do założeń swojej pracy (deklarując niejako swoje stanowisko w cytowanej powyżej nocie i decydując się na konkretny układ rozdziałów), ani – tym bardziej – co do ostatecznego sensu *Autobiografii*. W ostatnim akapicie książki pisze bowiem tak:

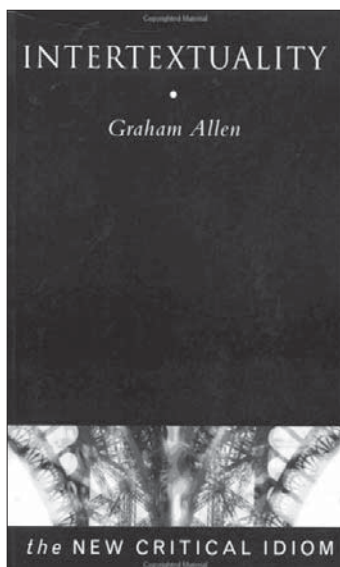
Zobaczyliśmy wyraźnie, jak beznadziejna jest mrzonka o możliwości ostatecznego zdefiniowania statusu autobiografii jako prawdy bądź fikcji, a [przedstawione w ostatnim rozdziale rozważania dotyczące *Wspomnień* Benjamin Wilkomirskiego], wskazują, że nawet tekst [mający ideologiczny wymiar świadectwa prawdy] – mimo swego etycznego ciężaru gatunkowego – [jako *świadectwo*] jest z punktu widzenia kategorii gatunkowych tak samo „niestabilny” jak autobiografia, i tak jak ona może podlegać sfingowaniu, czy grze pozorów [...]. Jednak mimo, że autobiografia oferuje niewiele pewników czy odpowiedzi, studia nad nią w nieunikniony sposób prowadzą nas do refleksji nad najbardziej „opornymi” lecz także najistotniejszymi pytaniami o specyfikę kultury naszych czasów.

Podstawowa wartość pracy Lindy Anderson polega na tym, że do powyższego wniosku czytelnik dochodzi *stopniowo*, na drodze złożonych przemyśleń, przez które autorka systematycznie go przeprowadza. Proces ów zaczyna się od zaznajomienia czytelnika z zasadniczymi kierunkami rozwoju badań naukowych nad autobiografią ostatnich trzydziestu lat oraz z najważniejszymi problemami teoretycznymi i pojęciami, które determinowały sposoby myślenia o autobiografii, decydowały o „zwrotach” i przemianach w tej dziedzinie, a w końcu wyznaczyły „płynne granice” jej obecnej przestrzeni. W tej „wstępnej” części pracy, badaczka przywołuje stanowiska takich uczonych, jak Candance Lang, Philippe Lejeune, Laura Marcus, Nancy Miller, Roy Pascal, Karl Weintraub, James Olney, Baret Mandel, Robert Smith, Felicity Nussbaum, czy Mary Jean Corbett – ale odwołuje się także do prac Zygmunta Freuda, Jacquesa Lacana, Helene Cixous, Rolanda Barthesa, Jacquesa Derridy, Fredricka Jamesona, czy Paula de Mana, czyli tych badaczy, którzy stali się symbolami świadomościowych i metodologicznych przemian w humanistyce dwudziestego wieku. Z oczywistych względów nie sposób tu wymienić wszystkich przedstawicieli prezentowanych przez autorkę podejść, ale już taki „wybór” cytowanych teoretyków zjawiska zwraca uwagę na zakres i złożoność problemu z jednej strony i na informacyjną wartość książki jako „kompendium” stanowisk przyjmowanych wobec autobiografii z drugiej.

Specyfika *Autobiografii* jako elementu serii *Język współczesnej krytyki* staje się jeszcze bardziej oczywista w kolejnych rozdziałach, z których pierwszy poświęcony jest tekstom leżącym u źródeł – jak określiła to autorka – „wielkiej tradycji” autobiograficznego pisarstwa (*Wyznania* Św. Augustyna, *Grace Abounding* Bunyana, *Wyznania* Jeana Jacquesa Rousseau i *Preludium* Wordswortha), drugi – wpływowi teorii poststrukturalnych na rozwój stanowisk dotyczących biografii, trzeci – specyfice autobiograficznego pisarstwa kobiecego i etnicznego w perspektywie studiów feministycznych i postkolonialnych, zaś rozdział czwarty, końcowy – relacji jaka zachodzi pomiędzy autobiografią i krytyką literacką, szczególnie w kontekście wartości etycznych, jakie problematyzuje autobiografia, której ostatecznie „nigdy nie udaje się rozwiązać problemu adekwatnego ulokowania przeszłości”.

Podsumowując tę krótką prezentację należy dostrzec, że najważniejszą zaletą *Autobiografii* jako pracy naukowej jest jej układ, który odzwierciedla projekt *procesu poznawczego*, w jaki zaangażowany zostaje czytelnik, nie zaś – jak to jest

w przypadku prac badawczych – dyskurs argumentacyjny, prowadzący do mniej lub bardziej odkrywczych wniosków. A że wartość to niebagatelna – przekona się łatwo każdy krytyczny czytelnik: tak poszukujący argumentów naukowiec, jak i błyskotliwy magistrant, który pragnie używać pojęć swojej dziedziny w sposób odpowiedzialny i w pełni kompetentny.

Graham Allen, *Intertextuality*. London and New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2000 (238 stron). Publikacja anglojęzyczna, w oprawie broszurowej.

Temu samemu hermeneutycznemu założeniu o konieczności „nauczania i uczenia się języka dziedziny”, podporządkowana jest druga przedstawiana tu książka z serii *Języka współczesnej krytyki*. Edytorska nota tak określa specyfikę *Intertekstualności* Grahama Allena:

Od chwili, kiedy w roku 1960 Julia Kristeva ukuła ten termin i wprowadziła go w naukowy obieg, intertekstualność zyskała w dziedzinie studiów literackich i kulturowych status idei dominującej – podejmowały ją wszak wszystkie nieomal ruchy teoretyczne ostatnich czterech dekad. Trzeba przy tym jednak zauważyć, że intertekstualność stała się także przedmiotem tak szerokiego spektrum interpretacji i definiowana była na tak wiele odmiennych sposobów, że – w istocie rzeczy – sens tego pojęcia jest dziś jak najdalszy od „przezroczystości”: nie istnieje bowiem jeden wspólny dla wszystkich sposób rozumienia tego terminu. Książka niniejsza – pierwsze w anglojęzycznej literaturze fachowej całościowe studium poświęcone intertekstualności – śledzi wszystkie najważniejsze kierunki rozwojowe w historii tego pojęcia i w czytelny sposób wyjaśnia zastosowania, jakie dla intertekstualności znajdowały teorie strukturalistyczne i poststrukturalistyczne, semiotyczne, dekonstrukcjonistyczne, postkolonialne, marksistowskie, feministyczne i psychoanalityczne. Bogactwo jasnych, wyrazistych przykładów zaczerpniętych z tekstów literackich i kulturowych – wśród których znalazła się także specjalna analiza sieci WWW – powoduje, że *Intertekstualność* Grahama Allena jest książką o nieocenionej wartości dla każdego studenta literaturoznawstwa czy kulturoznawstwa.

Książka Allena, na co dzień wykładowcy literatury osiemnastowiecznej, romantycznej i wiktoriańskiej oraz teorii literatury w University College of Cork, istotnie realizuje zarysowane powyżej założenia – i rzeczywiście w sposób jasny i klarowny przedstawia losy pojęcia w kontekście zasadniczych podejść krytycznych dwudziestego wieku, choć z pewnością owo „przedstawianie” jest nie tyle *prezentacją*, ile krytyczną *reprezentacją* współczesnego teoretycznego dyskursu intertekstualności. Autor rozpoczyna „proces dydaktyczny” proponując w pierwszych zdaniach „Wstępu” krytykę obiegowego pojęcia lektury: